

ФІНАНСУВАННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Мостепанюк В.А.

к.с.-г.н., доцент

Гайдучок Т.С.

к.е.н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Розвиток лісового господарства України поступово набуває пріоритетного значення, оскільки стан лісової галузі сьогодні надзвичайно нестабільний – це технологічна відсталість; надмірна вирубка лісів; радіоактивне забруднення лісів, що знаходяться в Чорнобильській зоні; масове, а в більшості випадків, незаконне вирубування молодих дерев тощо.

Лісове господарство України відноситься до господарських комплексів, що мають стратегічне значення для національної економіки, оскільки охоплює усі процеси, що пов'язані з відтворенням та використанням стратегічного ресурсу – лісу. Він займає

порівняно незначне місце у промисловому виробництві України. Тому одним із основних завдань на шляху реалізації сучасної моделі економічного зростання держави є розвиток національного ринку із збалансуванням його внутрішньої і зовнішньої складових за умови випереджального зростання внутрішнього споживання. Проте пріоритетним завданням є пошук шляхів самостійного виживання державних лісгосподарських підприємств на основі реальної оцінки їх конкурентної позиції на ринку та обґрунтування адекватних рішень відповідно до поточної та перспективної ринкової кон'юнктури [2].

Для стабільного розвитку лісової галузі потрібне і відповідне фінансування. Проблема фінансування лісової галузі тісно пов'язана з її специфічними особливостями – довготривалим періодом лісовирощування та поєднання у цьому процесі сил природи і праці.

На думку багатьох вчених та практиків в галузі лісового господарства, реформування галузі потребує вдосконалення механізму фінансування лісового господарства з урахуванням регіональних особливостей, вдосконалення системи оподаткування, оновлення системи продажу необробленої деревини тощо.

Таким чином, особливості функціонування лісової галузі вимагають стабільного фінансового забезпечення. Тільки такий стан дає можливість сталого розвитку та формування конкретної стратегії розвитку лісового господарства в контексті вивчення та використання європейського досвіду в частині фінансового забезпечення. Тому актуальність і своєчасність цієї проблеми зростає в силу сучасного реформування лісового господарства. Втрата лісгосподарськими підприємствами фінансової стабільності носить не лише фінансово-економічні наслідки, але й соціальні, екологічні та негативно відображається на цінності деревини та погіршені товарної і асортиментної структури деревини.

Сьогодні, коли економіка знаходиться в занепаді і майже в більшості галузях національної економіки існує безліч різноманітних проблем, фінансовий стан лісгосподарських підприємств має бажати кращого. Нестабільність української економіки та національної валюти, нестача обігових коштів фінансових активів підприємств призводять до постійного зменшення обсягів випущеної продукції, її якості та конкурентоспроможності на ринку [3].

Згідно статті 98 Лісового кодексу України [6] видатки на підвищення продуктивності, поліпшення якісного складу лісів, їх відтворення і охорони здійснюються за рахунок: а) державного бюджету та власних коштів підприємств, установ і організацій лісового господарства – щодо лісів державної власності; б) місцевого бюджету та власних коштів підприємств, установ і організацій лісового господарства – щодо лісів комунальної власності; в) власних коштів власників лісів – щодо лісів приватної власності. Видатки на зазначені заходи можуть здійснюватися за рахунок інших джерел, не заборонених законом. Видатки на підвищення продуктивності, поліпшення якісного складу лісів державної і комунальної власності, їх охорону, захист і відтворення фінансуються шляхом цільового виділення коштів державного та місцевих бюджетів для реалізації загальнодержавних, державних і регіональних (місцевих) програм ведення лісового господарства, головною з яких є державна цільова програма «Ліси України».

Протягом останніх років частка видатків лісового господарства, яка фінансується з державного бюджету постійно знижувалась. Розподіл цих коштів є дуже нерівномірний. Більшість успішних, з фінансової точки зору лісових підприємств Полісся та Карпат, частина підприємств Лісостепової зони повністю відмовились від бюджетного фінансування і ведуть лісове господарство за рахунок власних коштів, отриманих від продажу лісових продуктів.

Згідно чинного законодавства фінансування лісової галузі здійснюється з таких джерел: централізовані кошти – кошти загального (8,1%) та спеціального фонду (0,3%) державного бюджету; кошти місцевих бюджетів (0,002%); власні кошти – виручка від реалізації лісової продукції (товарів та послуг) та від реалізації майна та оренди основних засобів (91,6%) [1].

Сьогодні головним джерелом для ведення лісового господарства в цілому по Україні є

власні кошти підприємств, які формуються від реалізації продукції лісозаготівель. Протягом 2014 р. частка від даної діяльності склала 91,6% від загальних обсягів продукції, робіт та послуг лісового господарства.

Тому, щоб вивести систему фінансування лісової галузі на якісно новий рівень, варто звернути увагу на досвід європейських країн. Розглянемо джерела фінансування лісового господарства України за різними сценаріями економічної реформи (табл. 1).

Таблиця 1

**Джерела фінансування лісового господарства України
за різними сценаріями економічної реформи**

Сценарії реформування лісового господарства України	Основні джерела коштів, що використовуються на фінансування лісового господарства в лісах		
	державні	комунальні	приватні
Північно-Американських	державного бюджету	місцевих бюджетів	приватних лісовласників
Німецький	державних підприємств державного бюджету	комунальних підприємств місцевих бюджетів	приватних лісовласників
Польський	державних підприємств державного фонду охорони і відтворення лісових ресурсів	комунальних підприємств місцевих бюджетів	приватних лісовласників
Фінський	державних підприємств	комунальних підприємств	приватних лісовласників

Північно-Американських сценарій передбачає покладення на Держлісгоспи України функцій лише розробки лісової політики. Творення національного лісового законодавства щодо управління державними лісами покладається на ВРУ, щодо управління комунальними і приватними підприємствами – на обласні ради. Держава стимулює організацію приватних підприємств та інших підприємницьких структур у лісогосподарському та лісозаготівельному виробництві. Створюється мережа державних інституцій, на які покладається економічне оцінювання лісових земель, лісових ресурсів і розроблення нормативів орендної плати за ліси та лісові землі.

В основу цього сценарію покладено спільні підходи щодо управління державними лісами та лісовими господарствами, застосовувані на практиці в США та Канаді. Канадська лісова служба займається тільки науковими дослідженнями лісової політики, а федеральний уряд США фінансує масштабні програми досліджень. Але все ж, принципове бачення ролі лісової політики цих двох великих лісових держав є подібним [5, с. 136].

Варто також відмітити, що даний сценарій спрямований на мінімізацію зустрічних грошових потоків.

Німецький сценарій передбачає покладення на Держлісгоспи України функцій управління лісами та розробку лісової політики. Держава стимулює організацію приватного сектору економіки в даному господарстві. Регіональне законодавство не порушує правових норм національного лісового господарства.

Цей сценарій базується на основі досвіду Німеччини та Австрії щодо управління лісами. Він спрямований на розвиток ринку послуг. Крім того, сценарій вимагає реформування фінансування і оподаткування лісового господарства.

Польський сценарій полягає в тому, що Держлісгоспи виконують функцію управління лісами і розроблення лісової політики. Для організації ефективного лісового менеджменту в державних установах створюється підприємство «Ліси України». З метою удосконалення оподаткування вводяться погектарні ставки податку [1, с. 92].

Держава стимулює розвиток приватного сектору економіки у сфері лісогосподарського і лісозаготівельного господарства. Разом з тим не передбачається організація ринків продажу лісу на корені та передання в оренду державних лісів.

Фінський сценарій реформування лісового господарства передбачає управління

лісами Держлісгоспом України, в рамках якого передбачається створення двох незалежних управлінь: національного управління лісовим господарством і національного управління лісами. Національна лісова політика розробляється Міністерством екології та природних ресурсів України за участю Держлісгоспу, Міністерства промислової політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства сільського господарства і продовольства України. Крім того, передбачається реформування системи оподаткування і фінансування лісового господарства на основі досвіду Фінляндії.

Дані сценарії дають змогу, синтезувавши політику різних держав, оновити та удосконалити загальну систему лісового господарства України, враховуючи багатолітню успішну практику інших держав.

Вивчення та аналіз різних сценаріїв фінансування лісового господарства передових країн дає нам змогу впровадити прогресивніші методи інвестування в лісове господарство України, що забезпечить покращення функціонування галузі, а також збільшить її прибутковість. Важливим є врахування не лише позитивних методів інших країн, а й негативних, що дасть змогу уникнути подібних помилок у нашій державі.

Досвід передових країн Європи (Фінляндія, Німеччина, Польща) свідчить, що науково-обгрунтоване ведення лісового господарства, раціональне комплексне використання лісових ресурсів в поєднанні з ефективними заходами їх збереження і відтворення незалежно від власнісного статусу лісів і народногосподарського призначення, стає важливим підґрунтям створення власної еколого-економічно орієнтованої системи фінансування лісовирощування [7].

В результаті проведеного дослідження встановлено, що в сучасних умовах, коли перед світовою спільнотою постало питання вирішення глобальних екологічних проблем, фінансування лісового господарства виходить на якісно новий рівень. Тому на даному етапі важливим завданням є не дати галузі занепасти та зберегти й підтримати той рівень розвитку лісового господарства, який є на даний момент. Однак ми очікуємо підвищення ефективності впровадження державної політики в частині фінансової підтримки та позитивних зрушень і росту показників функціонування лісової галузі України.

Подальші дослідження мають здійснюватись на основі вивчення зарубіжного досвіду фінансування лісового господарства з метою підвищення ефективності відтворення і використання лісових ресурсів України.

Література

1. Інформація про виконання завдань і заходів Державної цільової програми «Ліси України» у 2014 році [Електронний ресурс] – Джерело доступу: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article;jsessionid=430450044D8E4F3C4336E83F88EB8012.app1?art_id=142853&cat_id=34185 (28.10. 2015). – Назва з екрану
2. Щодо діяльності Державного комітету лісового господарства України: Інформаційно-аналітичні та довідкові матеріали до колегії від 25.10.2008 / Держкомлісгосп України. – К., 2008. – 59 с.
3. Олександренко І.В. Напрями покращення фінансового стану лісгосподарських підприємств / І.В. Олександренко, Л.І. Ішук // Економічний форум. – 2014. – №4. – С. 150-157
4. Андрусишин В. Лісовий і мисливський журнал / В. Андрусишин // Лісова політика Польщі. – 2006. – №2. – С. 15-20.
5. Шевчук Л.Т. Регіональна економіка / Л.Т. Шевчук, М.В. Гомонай-Стрижко – К.: Наукова думка, 2005.
6. Лісовий кодекс України [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
7. Порівняльний аналіз лісових законів європейських країн [Електронний ресурс] / [Полякова Л., Сторожук В., Попов М. та ін.] // Лісовий і мисливський журнал. – 2003. – № 3–4. – Режим доступу: <http://www.fmsc.com.ua>.